

Samenvatting

In hoeverre biedt de voortgaande schaalvergroting in de varkenshouderij kansen voor een duurzaamheidssprong? Met deze vraagstelling hebben enkele varkenshouders met ondersteuning vanuit InnovatieNetwerk een ontwerp gemaakt voor een duurzaam varkenscluster, dat ze 'Agrocentrum' hebben genoemd. Uit verschillende studies is gebleken dat het Agrocentrum kan uitgroeien tot een welzijns- en milieuvriendelijke vorm van varkenshouderij die goed in het landschap past en die ook economisch kansen biedt.

Een Agrocentrum is een specifieke vorm van een Agropark waar varkenshouderij is geclusterd met een agro-energiecentrale en een slachterij. Daarnaast zijn er koppelingen met andere sectoren, waardoor kringlopen van energie, CO₂, mineralen en water grotendeels te sluiten zijn.

In het Agrocentrum zijn alle categorieën varkens aanwezig – van zeugen tot biggen en vleesvarkens. Een schaal van zo'n 80.000 tot 100.000 varkens is nodig om de slachterij rendabel te maken. Hierdoor is het stressvolle transport van levende dieren overbodig. Het vlees wordt elders verwerkt.

De energiecentrale draait op de mest van de eigen varkens en levert alle benodigde energie voor het varkensbedrijf. Wat er overblijft aan restwarmte en elektriciteit wordt geleverd aan het nabijgelegen glastuinbouwcomplex of een aan de aquacultuur. Het voer voor de varkens komt grotendeels uit de omliggende akkerbouw, waar bovendien het mestproduct uit de agro-energiecentrale heen gaat.

De winst

Dierenwelzijn

Het welzijn van de dieren gaat in het Agrocentrum flink vooruit: er vinden geen ingrepen plaats bij de dieren, zoals castreren, tanden knippen of staarten couperen. Ze hoeven nauwelijks medicijnen te slikken omdat ze een hoge gezondheidsstatus hebben. Verder leven de varkens in ruimere hokken dan wettelijk vereist, kunnen ze drinken wanneer ze willen en hebben ze overal daglicht. De dieren ondervinden minder stress omdat de biggen niet op transport hoeven naar een elders gelegen bedrijf en omdat de vleesvarkens worden geslacht in de eigen slachterij. Daarnaast leven de dieren in grote groepen en vinden er vrijwel geen wisselingen tussen de groepen plaats. Dat zorgt voor rust. Verder krijgen alle varkens stro om mee te spelen.

Diergezondheid

De opzet van het Agrocentrum biedt meer mogelijkheden voor preventie van dierziekten. Het bedrijf gaat uit van het principe van een high health varkenshouderij. Hierbij starten de varkenshouders met fokmateriaal van een hoge gezondheidsstatus en nemen maatregelen om varkens vrij te laten blijven van een aantal varkensziekten. Doordat het Agrocentrum geen dieren van buiten aanvoert, is het risico op de insleep van ziektekiemen aanzienlijk lager. Verder leidt de aanzienlijke afstand tot andere varkenshouderijen in de omgeving tot een verminderde kans op ziekte-uitbraken.

Milieu

Het Agrocentrum ontlast het milieu. De emissie van ammoniak is dankzij de luchtwasser 85 procent minder dan bij een standaard stal, die van geur 75 procent minder en die van fijnstof 90 procent. Daarnaast bespaart het bedrijf in deze opzet 42.000 ton CO₂, ofwel de uitstoot van 4.700 huishoudens. Dit komt door de eigen energiecentrale en doordat er geen transport over de weg plaatsvindt van varkens.

Het veevoer komt overwegend uit de regio of West-Europa. De varkens krijgen ook groene soja, die is geteeld met respect voor mens en milieu en niet genetisch is gemodificeerd.

Omgeving/ruimtelijk

De overlast voor de omgeving blijft tot een minimum beperkt wanneer het Agrocentrum aan het water ligt en een deel van het transport van grondstoffen over water plaatsvindt. Het landschap gaat erop vooruit doordat bestaande grootschalige productie op het platteland verplaatst wordt naar agro-industriële gebieden op ruime afstand van woonkernen.

De markt

Het Agrocentrum kan zich qua kostprijs, dierenwelzijn en milieu meten met de leidende initiatieven op het gebied van duurzaam, niet-biologisch varkensvlees. Dit betekent dat het Agrocentrum zijn vlees wellicht in de markt kan zetten als tussensegment, waarbij de bestaande markt laat zien dat een plus op de varkensprijs van 15 procent haalbaar is.

Randvoorwaarden

Ook al betekent een Agrocentrum een sprong vooruit ten opzichte van de gangbare varkenshouderij, toch is er flinke weerstand te verwachten vanuit de maatschappij. Die is afkomstig van tegenstanders van de bio-industrie en van mensen die in de omgeving van een (gepland) Agrocentrum

wonen. Op dit moment is sprake van verzet tegen megastallen – grootschalige varkens- en pluimveebedrijven waarbij ondernemers niet of nauwelijks extra investeren in milieu en dierenwelzijn. Het grootschalige karakter van het Agrocentrum kan eveneens verzet oproepen.

De emissies van geur, fijnstof en ammoniak zijn per dier aanzienlijk geringer dan van gangbare varkensbedrijven, maar kunnen – vanwege de concentratie van dieren op één plek – alsnog de wettelijke norm overschrijden. Dit is afhankelijk van de locatie. Vooral de geuremissie vormt nog een knelpunt. En ook al kan een deel van het transport van onder meer veevoer over het water plaatsvinden, er blijven toch veel transportbewegingen over – zo'n 245 vrachtwagens per week. De effecten van grote concentraties dieren op de menselijke gezondheid worden nog onderzocht. Het Agrocentrum zal sowieso op flinke afstand van woonkernen worden gesitueerd.

Om er als Agrocentrum positief uit te springen en imagoschade te voorkomen, moeten bestuurders en ondernemers al bij de voorbereiding van het project extra zorgvuldig omgaan met de diverse belangen. Voor bestuurders is het zaak om randvoorwaarden te stellen die garanderen dat het Agrocentrum daadwerkelijk voorop loopt en blijft lopen. Voor de ondernemers is het belangrijk de schaalvoordelen te benutten om te investeren in milieu- en diervriendelijke houderijsystemen, en om bestuurders en burgers mee te nemen in de plannen. Ook moeten zij samen met andere ketenpartners werken aan een duurzame keten waar elke partner financieel voordeel bij heeft.